

Формування культури повідомлення
про можливі факти корупційних
або пов'язаних з корупцією
правопорушень, інших порушень
Закону України
"Про запобігання корупції»

Сектор з питань запобігання та виявлення корупції
апарату Вінницької обласної державної адміністрації

Походження терміну викривач

Whistleblowing - викривання фактів протиправних дій

“blow the whistle” означає подати сигнал свистком

Whistleblower - викривач

Найкращі практики захисту викривачів у світі

США - лідер щодо кількості викривачів, перші ухвалили закони у сфері захисту викривачів (The Whistleblower Protection Act 1989, The Intelligence Community Whistleblower Protection Act of 1998, The Sarbanes-Oxley Act of 2002, The Whistleblower Protection Enhancement Act of 2012)

Спеціальні Закони щодо захисту викривачів ухвалили:

- Канада (Public Servants Disclosure Protection Act)
- Австралія (The Commonwealth Public Interest Disclosure Act 2013)
- Нова Зеландія (Protection Disclosures Act, 2000)
- Японія (Whistleblower Protection Act (Act No. 122 of 2004)
- Південна Африка (Protection Disclosure Act, 2000)
- Румунія (Romanian Whistleblower's Law, 2004)
- Великобританія (Public Interest Disclosure Act, 1998) та ін.

Міжнародні стандарти захисту викривачів

- ❑ ст. 33 Конвенції ООН проти корупції
- ❑ ст. 22 Кримінальної конвенції ради Європи про боротьбу з корупцією
- ❑ ст. 9 Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією
- ❑ Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 2019/1937 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу

Викривання може успішно працювати, коли є:

- спеціальне законодавство у сфері захисту викривачів
- підтримка засобами масової інформації
- міцне громадянське суспільство
- повага до викривачів у суспільстві

Міжнародні стандарти захисту викривачів

Гарантії захисту викривачів (передбачені Директивою Європейського Союзу «On the protection of persons who report breaches of Union law», 2019):

- ✓ гарантування анонімності особам, які повідомляють про правопорушення в установі
- ✓ створення надійних каналів, через які вони можуть робити розкриття
- ✓ гарантування захисту від репресій на робочому місці
- ✓ звільнення від юридичної відповідальності за розкриття інформації
- ✓ встановлення права повідомляти суспільно необхідну інформацію засобам масової інформації, неурядовим організаціям, у парламентські комітети чи комісії у випадках термінової чи серйозної загрози суспільним інтересам, особистої небезпеки, відсутності або не ефективності каналів внутрішнього розкриття інформації
- ✓ встановлення соціальних гарантій у разі звільнення
- ✓ матеріальна винагорода

Джуліан Ассанж / Едвард Сноуден

Бредлі Меннінг - Челсі Меннінг

Викривачі герої чи самовбивці?

Supporters of whistleblower a New York City rally in June 2013.
© Tony Savino/Corbis

«Викривачі корупції» - свідомі громадяни чи донощики?

Хто такий викривач?

Викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншою особою, якщо **така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання** або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання (стаття 1 ЗУ «Про запобігання корупції»).

Викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування (пункт 16-2 частини першої статті 3 КПК України).

Викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (ч. 3 ст. 272 КУпАП)

Умови, за яких особа є викривачем

- **фізична особа** (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка має переконання, що інформація є достовірною;
- **повідомлення викривача** має містити інформацію про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», тобто такі **фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення правопорушення та можуть бути перевірені**
- **інформація** стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходження служби чи навчання, участю у передбачених законодавством процедурах

Пам'ятник Снодену, Ассанжу та Меннінгу в Берліні

Єдиний портал повідомлень викривачів

Законом України від 01 червня 2021 року № 1502-IX «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів» запроваджено **Єдиний портал повідомлень викривачів**.

Це інформаційно-телекомунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», що забезпечує обмін даними з викривачем за допомогою мережі Інтернет, збирання, зберігання, використання, захист, облік, пошук, узагальнення повідомлень викривачів, а також іншої інформації, в тому числі про статус викривачів, стан та результати розгляду повідомлень викривачів.

Про початок роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів приймається рішення НАЗК

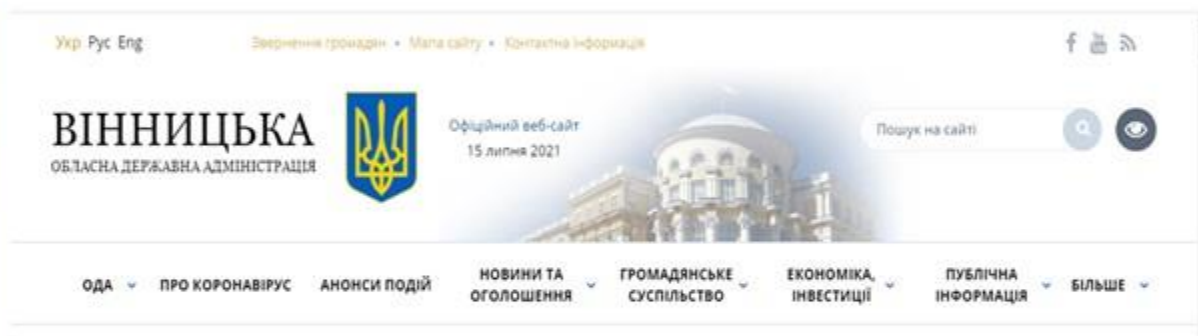

До початку роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів повідомлення про корупцію приймаються через канали та розглядаються в порядку, які діяли до прийняття Закону №1502 від 01.06.2021

Способи подання повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення (внутрішні канали)

«Гаряча лінія» Голови облдержадміністрації з питань запобігання та виявлення корупції:
(0432) 65-17-61

Повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» шляхом заповнення відповідної форми на офіційному вебсайті обласної державної адміністрації

Електронна поштова скринька **«Гаряча лінія»**
stop_korupcia@vin.gov.ua
Голови облдержадміністрації з питань запобігання та виявлення корупції

Повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень інших порушень Закону може здійснюватися без зазначення авторства (анонімно)

Способи подання повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення (регулярні канали)

МЕНЮ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

NATIONAL AGENCY ON CORRUPTION PREVENTION НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

БАЗА ЗНАНЬ ENG

✓ Повідомити про корупцію

кілька простих кроків

Ви можете повідомити про корупцію до НАЗК за телефоном +38(044)200-06-91 та на пошту: anticor_reports@nazk.gov.ua. Ваші повідомлення обов'язково повинні містити інформацію за тими ж вимогами, що зазначені у нижченаведеній формі.

Викривач самостійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, ін. порушень Закону

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ:

НАЗК НАЦПОЛІЦІЯ

регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем органам прокуратури, Національній поліції, Національному антикорупційному бюро України, Державному бюро розслідувань, Національному агентству з питань запобігання корупції.

КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ:

ДБР

НАБУ

НАЦПОЛІЦІЯ

Способи подання повідомлень про корупційні та пов'язані з
корупцією правопорушення
(зовнішні канали)

Зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо.

Про що має повідомити викривач

- ✓ **корупційне правопорушення** – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність (нецільове використання бюджетних коштів, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем тощо)
- ✓ **правопорушення, пов'язане з корупцією** – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення, порушення обмежень щодо одержання подарунків, порушення вимог фінансового контролю, порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів тощо)
- ✓ **інші порушення Закону України «Про запобігання корупції»** (недотримання вимог щодо прийняття антикорупційної програми, непроведення спеціальної перевірки, непроведення службового розслідування, незабезпечення роботи каналів для повідомлень, непритягнення до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення тощо)

Здійснення перевірки за повідомленням викривача

Анонімне повідомлення

ВИМОГИ: має містити інформацію, яка стосується **конкретної особи**, та фактичні дані, які можуть бути перевірені

СТРОК ПЕРЕВІРКИ: не більше **15 днів** з дня його отримання. Можливе продовження до **30 днів** з дня його отримання

У разі підтвердження фактів, керівник вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності. А у разі виявлення ознак кримінального чи адміністративного правопорушення (одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення) протягом 24 годин інформує спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції

Повідомлення із зазначенням авторства

ВИМОГИ: має містити фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного правопорушення, які можуть бути перевірені

СТРОК ПЕРЕВІРКИ:

- ✓ Інформація не належить до компетенції органу, повідомити автора із роз'ясненням – **3 дні**.
- ✓ Попередня перевірка повідомлення - не більше **10 робочих днів**.
- ✓ Інформування автора про результати попередньої перевірки – **3 дні** з дня завершення перевірки.
- ✓ Проведення внутрішньої (службової) перевірки/розслідування - не більше **30 днів** з дня завершення попередньої перевірки з можливістю продовжити **до 45 днів** про що інф. викривача

Підтвердження статусу викривача

Наявність статусу викривача може підтверджуватися наступними документами:

- копія повідомлення про корупцію, яка містить відмітку про отримання (направлення),
- копія відповіді установи на повідомлення про корупцію,
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин,
- копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача,
- копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією,
- інші документи, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням інформації про можливі факти корупційних правопорушень.

Права та гарантії захисту викривачів та їх близьких осіб

ст. 53³ Закону «Про запобігання корупції»

Викривач має такі права:

- бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені Законом,
- подавати докази на підтвердження своєї заяви,
- отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації,
- давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати,
- на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача,
- на конфіденційність
- повідомити про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону без зазначення відомостей про себе (анонімно),
- у разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майну та житла або відмову від таких заходів,
- на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір,
- на винагороду у визначених законом випадках,
- на отримання психологічної допомоги
- на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках
- отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації.

Відповідно до ч. 1 ст. 53-3 Закону права викривача виникають з моменту повідомлення про корупцію.

Право на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача

Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг

захист від обвинувачення.

здійснення представництва інтересів у судах, ін. органах, перед іншими особами.

складення документів процесуального характеру.

Звернення про надання одного з вказаних видів правових послуг подається викривачем до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги за місцем фактичного його проживання, із відповідними документами, що підтверджують здійснення ним повідомлення.

Це може бути:

- копія відповіді органу на повідомлення викривача
- копія листа про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача;
- копія повідомлення НАЗК про початок досудового розслідування за участю викривача;
- копія повідомлення НАЗК про участь викривача у справі;
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесено відомості
- про заявника (викривача)
- інші документи, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням про порушення ЗАКОНУ

Державний захист викривачів

НАЗК у разі звернення викривача:

1) здійснює представництво в суді інтересів викривача у випадках, якщо викривач неспроможний самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси викривача, не здійснюють або неналежним чином здійснюють його захист;

2) має право бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди викривача, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

3) має право звертатися до суду з позовом (заявою) про захист прав і свобод викривачів, брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями));

4) має право вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) викривачів, на будь-якій стадії їх судового розгляду;

5) має право ініціювати незалежно від участі Національного агентства у судовому провадженні перегляд судових рішень у порядку, встановленому законом.

Право викривача на конфіденційність

(частина .1 ст. 53-5 Закону)

Конфіденційність викривача – це забезпечення установою, до якої звернувся викривач з повідомленням про корупцію, нерозголошення третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування, інформації про особу викривача, його близьких осіб або повідомлених викривачем фактів, які можуть ідентифікувати викривача чи його близьких осіб

Конфіденційною інформацією є відомості, які дають можливість ідентифікувати:

- ✓ прізвище, ім'я, по батькові;
- ✓ дата і місце народження;
- ✓ місце роботи та посада;
- ✓ місце проходження військової служби;
- ✓ місце навчання/стажування;
- ✓ відомості, які ідентифікують викривача як суб'єкта підприємницької діяльності;
- ✓ сімейний стан;
- ✓ адреса проживання, роботи;
- ✓ номер телефону, поштової скриньки та ін.;
- ✓ зображення викривача;
- ✓ акаунти викривача в соц. мережах;
- ✓ будь-які інші відомості, які дають змогу ідентифікувати особу викривача

Норми права щодо збереження конфіденційності викривача зазначено також у Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінально-процесуальному кодексі України

Право викривача на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла (частина 2 ст. 53 Закону)

Законом «Про запобігання корупції» визначено, що за наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку із здійсненим повідомленням правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

Право на забезпечення безпеки мають лише ті викривачі, які повідомили про вчинення кримінального корупційного правопорушення

Правові заходи безпеки викривача:

- забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- закритий судовий розгляд;

Організаційно-технічні заходи безпеки:

- особиста охорона, охорона житла
- видача спеціальних засобів захисту і сповіщення про небезпеку, використання технічних засобів контролю і прослуховування телефону, візуальне спостереження,
- заміна документів,
- зміна місця роботи або навчання, переселення.
- поміщення до установи органів соціального захисту

Право викривача на винагороду

стаття 53⁷ Закону

Право на винагороду має викривач, що повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у 5000 і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину (11350000 грн. в 2021 р.).

Розмір винагороди становить 10 % (але не більше 3000 мінімальних заробітних плат, установлених на час вчинення злочину) від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду. Винагорода виплачується викривачу за рахунок Державного бюджету України органами державного казначейства. До 01.12.2021 р. не більше 18000000 грн.

Право на винагороду не має права особа:

- є співучасником корупційного правопорушення, про яке вона повідомила;
- повідомила про корупційне правопорушення у рамках угоди у кримінальному провадженні;
- повідомила про корупційне кримінальне правопорушення як викривач, маючи при цьому можливість для здійснення офіційного повідомлення про виявлене кримінальне правопорушення у межах реалізації своїх службових повноважень.

Право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації.

Етапи та строки інформування викривача щодо повідомлення про корупцію:

- ❑ надання детальної письмової інформації про результати попередньої перевірки у 3-денний строк з дня завершення цієї перевірки (абз. 6 ч. 3 ст. 53-2 Закону);
- ❑ повідомлення про відсутність повноважень для розгляду повідомлення про корупцію та роз'яснення, яка установа уповноважена на проведення перевірки/розслідування відповідної інформації, у 3-денний строк без проведення попередньої перевірки (абз. 7 ч. 3 ст. 53-2 Закону);
- ❑ повідомлення про продовження за рішенням керівника установи строку внутрішньої (службової) перевірки або розслідування до 45 днів (абз. 9 ч. 3 ст. 53-2 Закону). Закон не встановлює строку для інформування викривача про це, проте таке інформування доцільно здійснювати у 3-денний строк з дня ухвалення відповідного рішення.

Згідно з п. 13 ч. 2 ст. 53-3, ч. 1 ст. 53-6 Закону викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим ним повідомленням про корупцію.

Викривач має право подати заяву стосовно отримання інформації про стан та результати розгляду повідомлення на будь-якому етапі розгляду. Запитувана викривачем інформація надається установою не пізніше 5 днів після отримання заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування (ч. 2 ст. 53-6 Закону).

Захист трудових прав викривача

стаття 53⁴ Закону

Викривачу та його близьким особам у зв'язку з повідомленням про корупцію не може бути:

- відмовлено у прийнятті на роботу
- звільнено чи примушено до звільнення
- притягнуто до дисциплінарної відповідальності
- піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу або загрози таких заходів впливу

Приклади негативних заходів: переведення на іншу посаду, непроходження щорічної оцінки (атестації), зміна умов праці, формально правомірні рішення і дії, які носять вибіркового характеру, перешкоди у здійсненні трудової, професійної, господарської, громадської, наукової та іншої діяльності

Захист трудових прав викривача

стаття 53⁴ Закону

- Викривач, його близькі особи, звільнені з роботи у зв'язку з повідомленням про корупцію, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується середній заробіток за час вимушеного прогулу, але не більш як за один рік. Якщо заява про поновлення на роботі (посаді) розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.
- Викривач, його близькі особи, переведені на іншу постійну нижчеоплачувану роботу (посаду) у зв'язку з повідомленням про корупцію, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується різниця в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік. Якщо заява про поновлення на роботі розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.
- У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку із здійсненням повідомлення про корупцію, та за його відмови від такого поновлення йому виплачується грошова компенсація у розмірі шестимісячного середнього заробітку, а в разі неможливості поновлення - у розмірі дворічного середнього заробітку.

Право викривача на звільнення від юридичної відповідальності (стаття 53⁸ Закону)

Викривач не несе юридичної відповідальності за повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, поширення зазначеної у повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення таким повідомленням своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань.

Звільнення від юридичної відповідальності відбувається у порядку визначеному окремими законодавчими і нормативно-правовими актами

Цивільно-правова відповідальність настає у разі здійснення повідомлення через зовнішні канали, інформація виявилась недостовірною, особа завідомо знала про недостовірність інформації, яку повідомляє.

Повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону не може розглядатися як порушення умов конфіденційності, передбачених цивільним, трудовим або іншим договором (контрактом).

Викривач звільняється від цивільно-правової відповідальності за майнову та/або моральну шкоду, завдану внаслідок здійснення повідомлення порушень цього Закону, крім випадку здійснення завідомо неправдивого повідомлення. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

Розпорядження Голови Вінницької обласної державної адміністрації

- ▶ Розпорядження від 29 січня 2021 року № 61 «Про затвердження Порядку організації роботи з повідомленнями про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» в обласній державній адміністрації»
- ▶ Розпорядження від 29 січня 2021 року № 62 «Про затвердження Положення із впровадження механізму заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» в обласній державній адміністрації»

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Сектор з питань запобігання та виявлення корупції
апарату обласної державної адміністрації

szvcorruption@vin.gov.ua

(0432)65-17-66, 65-17-11.

Вінниця 2021 рік